

Kohtute seaduse ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. SISSEJUHATUS

1.1. Sisukokkuvõte

Seaduseelnõuga võimaldatakse kohtunikele valveaja lisatasustamine. Valveaeg on aeg, millal kohtunik peab riigipühadel ja nädalavahetustel olema kättesaadav seaduses sätestatud ettenägematute või edasilükkamatute teenistusülesannete täitmiseks. Kohtute teenistusvajadus eeldab, et kõigis kohtutes on pidevalt valves kohtunik, et riigipühadel ja nädalavahetustel oleks tagatud kohtunike kohalolek kiireloomuliste ja edasilükkamatute menetlustoimingute tegemiseks. Eelnõu kohaselt plaanitakse kohtunike valves oldud aeg sarnaselt prokuröride valves oldud ajale lisatasustada. Lisatasu suurus ühe valveaja tunni eest on 10% kohtuniku tunnitasust. Valveaja lisatasustamine ei too kaasa olulisi muudatusi kohtunike töökorralduses, kuivõrd kohtunikud on ka praegu töövälisel ajal valvegraafiku või tööjaotusplaani alusel valves. Eelduslikult tõstab valveaja lisatasustamine menetluseadustikes sätestatud olukordades kohtunike valmisolekut teostada kiireloomulisi menetlustoiminguid nädalavahetusel ja riigipühadel senisest suuremas määras.

Seaduseelnõuga seotakse lahti kohtujuristi palk esimese astme kohtuniku palgast, mille tulemusel kohtujuristi palk ei pea kohustuslikus korras moodustama esimese astme kohtuniku palgast pool. Seadusemuudatus on tingitud seadusega sätestatud kohtujuristi miinimumpalga (pool esimese astme kohtuniku palgast) jaoks riigieelarvest lisaraha saamise raskustest ja ei tähenda kohtujuristide palkade alandamist, kuid mõjutab palkade kasvu edaspidi.

Seaduseelnõu on seotud 18. septembril 2018.a justiitsministri poolt Vabariigi Valitsusele esitatud kohtute seaduse ja kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse muutmise seaduse eelnõuga asenduskohtuniku instituudi kehtestamiseks ja kohtujuristi palga lahtisidumiseks (edaspidi *asenduskohtuniku eelnõu*). Vabariigi Valitsus kiitis asenduskohtuniku eelnõu oma 27. septembril 2018 toimunud istungil heaks ning esitas selle Riigikogule, kes 8. oktoobril 2018 algatas kohtute seaduse ja kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse muutmise seaduse (713 SE). Asenduskohtuniku eelnõu seletuskirjas on viidatud, et seaduseelnõu koostamisele eelnenud eelnõu väljatöötamiskavatsus sisaldas ka kohtunikele lisatasu maksmise regulatsiooni loomist ning selgitust, et regulatsioon on eelnõust jäetud välja vaid riigieelarvest rahastuse puudumise tõttu, kuid Justiitsministeerium peab kohtunikele lisatasu maksmist võimaldava regulatsiooni loomist tulevikus jätkuvalt väga vajalikuks selleks, et menetluseadustikes sätestatud olukordades oleks kiireloomuliste menetlustoimingute tegemine nädalavahetusel ja riigipühadel tagatud ja neis osalevad menetlejad võrdsetel alustel tasustatud.

Pärast asenduskohtuniku eelnõu algatamist on Riigikohtu esimehe eestvedamisel peetud kohtute esimeeste, kohtute haldamise nõukoja ja Justiitsministeeriumi esindajate vahel eelnõu osas aktiivseid arutelusid, mille tulemusena on leitud, et kui kohtusüsteemi paremaks toimimiseks tuleb teha valikuid arvestades riigieelarvest saadavate vahendite piiratust, siis eelistatakse asenduskohtuniku instituudi loomisele kohtunike valveaja tasustamiseks aluste kehtestamist, et suurendada ametisolevate kohtunike sotsiaalseid tagatise. Kohtute ebaühtlase

töökoormuse leevendamiseks soovitakse aga esimese meetmena suurendada Harju Maakohtus töötavate kohtunike arvu kahe kohtuniku võrra ja teiseks asuda ette valmistama väljatöötamiskavatsust, mis pakuks lahendusi Harju Maakohtus menetlevate kohtuasjade arvu ajutiseks ja/või alaliseks vähendamiseks ning võimaldaks ressurside mõistlikumaks jaotamiseks kohtuniku ametikohtade hõlpsamat ringitõstmist. Eelnõuga ei looda uusi kohtunike kohti, sest kohtunike arvu ei kehtestata seadusega, vaid seda teeb justiitsminister kooskõlastatult kohtute haldamise nõukojaga. Kohtunike kohtade arvu muudatus vajab ka Rahandusministeeriumi kooskõlastust riigieelarves kohtunike tööjõukulu kui arvestusliku kulu arvestamise aluste muudatuse tõttu. Kui kõrvutada asenduskohtuniku instituudi maksumust riigile (asenduskohtuniku eelnõus olid arvestused tehtud veel enne 1.04.2018 toimunud palkade indekseerimist, tänase palgaga on kulu koos tööjõumaksudega 5 asenduskohtuniku kohta 376 899 eurot aastas), kohtunike valveaja lisatasustamise (kulu aastas eelduslikult u 171 812 eurot, vt seletuskirja punkt 7) ja kahe täiendava esimese astme kohtunikukoha maksumusega (ühe kohtuniku aastapalk 2018 aastal koos tööjõumaksudega 59391 eurot * 2 = 118 782 eurot), siis on kohtusüsteemi poolt eelistatud lahendus riigile $376\,899 - 171\,812 - 118\,782 = 86\,305$ eurot aastas odavam. Ka jääb ära uue asenduskohtuniku instituudi kehtestamine ja haldamine, mis hoiab Eesti kohtusüsteemi jätkuvalt lihtsana.

Justiitsministeerium usaldab siinkohal kohtusüsteemi arvamust, milliseid meetmeid rakendada mõistliku menetlusaja ja kvaliteetse kohtumenetluse tagamiseks ning töötas seetõttu välja käesoleva eelnõu asendamaks asenduskohtuniku eelnõu, mille osas taotletakse menetluse lõpetamist. Kohtute haldamise nõukoda arutas oma erakorralisel elektroonilisel istungil 30.10.-1.11.2018 kõnealust küsimust ja hääletustulemuste kohaselt toetab kohtute haldamise nõukoda asenduskohtuniku eelnõu asemel kohtunike valvetasude kehtestamist ja Harju Maakohtu kohtunike arvu suurendamist kahe võrra.

Asenduskohtuniku eelnõu nägi ette ka kohtute seaduse § 125¹ lõike 6 kehtetuks tunnistamist ehk kohtujuristide ametipalga lahtisidumist kohtuniku ametipalgast. Kohtujuristide palkade lahtisidumist kohtuniku palgast on arutatud kohtute haldamise nõukoja erakorralisel elektroonilisel istungil vahemikus 10.10.2018–17.10.2018, nõukoda ei toeta muudatust, samuti ei toeta muudatust kohtujuristid, kes oma esindajate kaudu on pöördunud Riigikogu põhiseaduskomisjoni poole. Kuigi Justiitsministeerium on pidanud Rahandusministeeriumiga läbirääkimisi kohtujuristide miinimumtöötasu tõusu rahastamise osas, ei ole need olnud edukad ning käesoleva eelnõu näeb seetõttu jätkuvalt ette kohtujuristide palkade lahtisidumise kohtuniku palgast, sest alates 2020. aastast puuduvad vahendid kohtujuristide töötasu tõusuks juhul, kui kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse kohaselt toimub kohtuniku palga indekseerimine.

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna kohtute talituse nõunik Merit Kõlvart (tel 680 3133, e-post merit.kolvart@just.ee) ja sama talituse juhataja Kaidi Lippus (tel 6803 123, e-post kaidi.lippus@just.ee) Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Taima Kiisverk (e-post taima.kiisverk@just.ee).

1.3. Märkused

Eelnõuga muudetakse järgmiste seaduste järgmisi redaktsioone:

- 1) kohtute seadus, RT I, 31.05.2018, 2.
- 2) kriminaalmenetluse seadustik, RT I, 31.05.2018, 2.

Eelnõu vastuvõtmiseks Riigikogus on vajalik koosseisu häälteenamus, kuna muudetakse kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust (Eesti Vabariigi põhiseaduse § 104 lg 2 p 14).

2. EELNÕU EESMÄRK

Kehtiv regulatsioon ei võimalda kohtunikule lisatasu maksta siis, kui kohtunik peab riigipühadel ja nädalavahetustel tegema menetlusseadustikes sätestatud kiireloomulisi menetlustoiminguid või olema nende tegemiseks kättesaadav (st olema valves). Valveaja lisatasustamise eesmärk on tagada sujuv õigusemõistmine ka kohtu töövälisel ajal olukordades, kus seadus seda ette näeb, arvestades, et kohtunike palgasüsteem peab olema kooskõlas kohtunikele esitatavate kõrgendatud ametialaste nõudmiste ja piirangutega ning soodustama kestvat ja kvaliteetset teenistussuhet.

Väljatöötamiskavatsusele antud arvamustest nähtus, et kohtud toetavad ja peavad vajalikuks kohtunike valveaja lisatasustamist. Arvamustes paluti konkreetselt piiritleda seletuskirjas ka menetlustoimingud, mida valveajal tehakse. Eeltooduga on arvestatud ning loetelu nimetatud menetlustoimingutest nähtub seletuskirjast. Väljatöötamiskavatsuses toodud regulatiivset võimalust kohtunike valveaja lisatasustamise kohta on eelnõus võrreldes väljatöötamiskavatsusega täpsustatud.

Kohtujuristi ametipalk ei ole sätestatud kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduses, vaid on seotud nimetatud seadusega kaudselt, mistõttu ei ole ka seaduse rakendamiseks vajalikud vahendid Justiitsministeeriumi valitsemisala eelarvesse tagatud. Eelnõu seob kohtujuristi töötasu kohtuniku palgast lahti, sest juhul, kui koos kohtunike palgade indekseerimisega ei eraldata kohtujuristide töötasude tõusuks riigieelarvest lisaraha võib tekkida olukord, kus ametiolevatele kohtujuristidele seaduses sätestatud miinimumtöötasu maksmiseks ei ole kohtute eelarves vahendeid.

3. EELNÕU SISU JA VÕRDLEV ANALÜÜS

3.1. Kohtute seaduse muutmise

Eelnõu paragrahviga 1 muudetakse kohtute seadust (KS).

Eelnõu punktiga 1 täiendatakse kohtute seaduse paragrahvi 6 lõikega 4, mis sisustab valveaja mõiste. Valveaeg on aeg, millal kohtunik peab riigipühadel ja nädalavahetustel olema kättesaadav seaduses sätestatud ettenägematute või edasilükkamatute teenistusülesannete täitmiseks. Kohtute teenistusvajadus eeldab, et kõigis kohtutes on pidevalt valves kohtunik, et riigipühadel ja nädalavahetustel oleks tagatud kohtunike valmisolek eelkõige järgmiste kiireloomuliste ja edasilükkamatute menetlustoimingute tegemiseks:

- 1) lubade andmine jälitustoiminguteks (KrMS § 126⁴);

- 2) läbiotsimistaotluste lahendamine (KrMS § 91 lg 2);
- 3) vahistamistaotluste lahendamine (KrMS § 217 lg 8);
- 4) väärteomenetluses aresti kohaldamine (VTMS § 44 lg 2 p 3);
- 5) esialgse õiguskaitse rakendamine isiku kinnisesse asutusse paigutamise asjades (TsMS § 534 lg 6);
- 6) esialgse õiguskaitse rakendamine laste perekonnast eraldamise asjades (TsMS § 563²);
- 7) Politsei- ja Piirivalveameti taotluste lahendamine ebaseaduslikult riigis viibivate isikute paigutamiseks kinnipidamiskeskusesse (väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus § 23 lg 11; välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus § 362 lg 2);
- 8) valduse läbivaatuse taotluste lahendamine (KorS § 51 lg 2).

Eelnõu punktiga 2 täiendatakse kohtute seaduse paragrahvi 12 lõiget 3 punktiga 4¹, mille kohaselt maakohtu esimees kinnitab kohtunike valvegraafiku. Lähtuvalt kohtute seadusele kohaldatakse halduskohtu esimehele maakohtu esimehe kohta sätestatud (KS § 20 lg 1 teine lause). Valvegraafik on kohtunikele lisatasu arvestamise aluseks nädalavahetuseti ning riigipühadel valves oldud aja eest.

Eelnõu punktiga 3 täiendatakse kohtute seaduse paragrahvi 41 lõiget 1 punktiga 14, mille kohaselt annab kohtute haldamise nõukoda nõusoleku kohtunikule valveaja eest makstava lisatasu arvestamise korra määramisel. Vastavalt eelnõu punktile 3 sätestatakse valveaja eest makstav lisatasu suurus ning valdkonna eest vastutav minister kehtestab valveaja eest makstava lisatasu arvestamise korra ja valveaja eest lisatasu maksmiseks ettenähtud kohtunike arvu määrusega (kohtute seaduse paragrahvi 76 täiendatakse vastavalt lõikega 8). Ministri määruse kehtestamiseks ja muutmiseks on vajalik kohtute haldamise nõukoja nõusolek, kuivõrd kohtunikule lisatasu maksmine on üks kohtuniku sõltumatuse tagatistest, millega seotud küsimuste otsustamiseks peab olema kaasatud ka kohtunikkond. Samamoodi on vaja valveaja eest lisatasu maksmiseks ettenähtud kohtunike arvu määramiseks kohtute haldamise nõukoja nõusolekut.

Eelnõu punktiga 4 muudetakse kohtute seaduse paragrahvi 50 lõike 1 punkti 1. Muudatuse tulemusel võib maa- või halduskohtu kohtnikuks (maa- või halduskohtunikuks) nimetada isiku, kellel on pärast kohtute seaduse § 47 lõike 1 punktis 1 sätestatud kvalifikatsiooni omandamist vähemalt viieaastane juriidilise töö kogemus või kes on töötanud kohtunõuniku või kohtujuristina vähemalt kolm aastat. Muudatus on vajalik, kuivõrd sätte kehtiv sõnastus ei ole kooskõlas tegeliku eluga. Kehtiva sätte tõttu jäävad kohtunikukonkurssidest kõrvale tugevad kandidaadid, kellel ei ole võimalik tõendada, et nad on varem töötanud töökohal, kus on eeldatud õiguslase magistrakraadi olemasolu. Praktikas võib kandideerinute töö sisuliselt eeldada magistrakraadi, kuid ametijuhendis või muus töökohal täidetavaid ülesandeid kirjeldavas dokumendis võib olla kirjas, et töö- või ametikohal töötamiseks on vaja õiguslast kõrgharidust, mis ei viita otseselt magistrakraadi olemasolu vajadusele. Muudatuse eesmärk on

anda kohtunikeksamikomisjonile võimalus sisuliselt hinnata kandideerija eelnevat sisulist juriidilise töö kogemust.

Eelnõu punktiga 5 täiendatakse kohtute seaduse paragrahvi 76 lõigetega 7 ja 8. Kohtute seaduse § 76 lg 7 kohaselt makstakse esimese astme kohtunikule lisatasu riigipühadel ja nädalavahetustel valves oldud aja eest. Valveaja kestust arvestatakse täistundides valveaja algusest lõpuni. Lisatasu suurus ühe valveaja tunni eest on 10% kohtuniku tunnitasust. Seega tasu makstakse valmisoleku eest teha riigipühal või nädalavahetusel edasilükkamatuid menetlustoiminguid. Tasu arvestatakse iga valves oldud tunni eest, sõltumata menetlustoimingute tegemisele realselt kulunud ajast. Näiteks peale reedest tööpäeva on nädalavahetuse valvetunde kokku 54. Selle aja eest arvestatakse tasu 54 tunni kohta ehk valvetasu suurus hetkel kehtiva esimese astme kohtuniku palga juures on 118 eurot 80 senti: 54 tundi * 22 eurot (esimese astme kohtuniku brutotunnitasa arvestatuna kuupalgast) * 0,1= 118,80 eurot. 54 tunni pikkuse valve eest saadav tasu võrdub 5,4 töötunni tasuga.

Valveaja eest makstava lisatasu arvestamise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega kooskõlastatult kohtute haldamise nõukojaga. Kohtute seaduse § 76 lg 8 alusel kehtestatakse justiitsministri määrus „Kohtunikule valveaja eest makstava lisatasu arvestamise kord ja valveaja eest lisatasu maksmiseks ettenähtud kohtunike arv“, kus nähakse ette lisatasu arvestamise alus ning valveaja eest lisatasu maksmiseks ettenähtud kohtunike arv, kes võivad kohtus üheaegselt valves olla. Ministri määruse eelnõu kohaselt makstakse lisatasu valveaja eest üheaegselt valveks ettenähtud kohtunike ametikohtade arvu järgi järgmiselt:

- 1) Harju Maakohtus kuni 4 kohtunikku;
- 2) Viru Maakohtus kuni 4 kohtunikku;
- 3) Tartu Maakohtus kuni 4 kohtunikku;
- 4) Pärnu Maakohtus kuni 4 kohtunikku;
- 5) Tallinna Halduskohtus kuni 2 kohtunikku;
- 6) Tartu Halduskohtus kuni 2 kohtunikku.

Eelnõu punktiga 6 tunnistatakse kehtetuks paragrahvi 125¹ lõige 6, mille kohaselt kohtujuristi palk ei või ületada esimese astme kohtuniku ametiaega ja peale katseaega olla väiksem kui pool esimese astme kohtuniku palgast. Muudatuse tulemusel kohtujuristi palk ei pea olema enam vähemalt pool esimese astme kohtuniku ametipalgast. Muudatus on tingitud kehtiva seaduse nõude täitmiseks rahaliste vahendite tagamise raskustest olukorras, kus kohtunike palk tõuseb tulenevalt kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduses sätestatud palkade indekseerimise reeglitest. Kohtujuristide ametipalk ei ole sätestatud kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduses, vaid on seotud nimetatud seadusega kaudselt ning seaduse rakendamiseks vajalikud vahendid ei ole Justiitsministeeriumi valitsemisala eelarvesse tagatud, vaid neid tuleb iga kord riigieelarve menetlemise protsessis taotleda. Arvestades kohtusüsteemis töötavate teiste ametnike palkade olulist mahajäämist tööturul sama väärtusega töö eest makstavatest palkadest, takistab kohtusüsteemile antava lisaraha suunamine kohustuslikus korras kohtujuristidele seaduses sätestatud miinimumpalga maksmiseks kohtusüsteemi toimimist tervikuna ja piirab selle arengut. Muudatus ei tähenda praegu ametis olevate kohtujuristide töötasu alandamist, sest praegu ametis olevate kohtujuristide töötasuks ja selle kohustuslikuks

tõusuks 2019. aastal on vahendid riigieelarves planeeritud, kuid võib tähendada, et tulevikus ei tõuse kõikide kohtujuristide palgad enam kohtunike töötasu tõusuga samaaegselt.

3.2 Kriminaalmenetluse seadustiku muutmine

Eelnõu paragrahviga 2 muudetakse kriminaalmenetluse seadustikku.

Kriminaalmenetluse seadustiku § 24 lg 4 viimane lause tunnistatakse kehtetuks. Kriminaalmenetluse seadustikus puudub vajadus reguleerida seda, kui palju kohtunikke määratakse maakohtutes tööplaaniga lahendama jälitustoiminguteks loa andmise asju. Kuivõrd jälitustoiminguteks loa andmine on kiireloomuline ja edasilükkamatu menetlustoiming, on see hõlmatud loodava kohtunike valveaja regulatsiooniga.

4. EELNÕU TERMINOLOOGIA

Eelnõu ei sisalda uusi, vähetuntud ega võõrkeelseid termineid.

5. EELNÕU VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE

Kavandatavad muudatused ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

6. SEADUSE MÕJUD

6.1. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

6.1.1. Muudatusest mõjutatud sihtrühm

Kohtunike valveaja lisatasustamise osas on sihtrühmaks maa- ja halduskohtunikud (178 kohtunikukohta), kes määratakse graafiku alusel töötama töövälisel ajal, et teostada menetlusseadustikes sätestatud kiireloomulisi menetlustoiminguid.

Kuigi kõik maa- ja halduskohtu kohtunikud ei pea vastavalt töökorraldusele olema kättesaadavad samal ajal, puudutab kiirete menetlustoimingute tegemine siiski mingil hetkel eelduslikult kõiki sihtrühmaks olevaid kohtunikke, kuivõrd väljaspool tavapärasest tööaega töötamine jagatakse sihtrühma vahel graafiku alusel.

Seoses KS § 125¹ lõike 6 kehtetuks tunnistamisega on sihtrühmaks kohtujuristid ning kohtujuristik kandidaate soovivad isikud. Kohtujuristide ametikohti on hetkel kohtusüsteemis 212. Arvestades avalike teenistujate üldarvuga on sihtrühma suurus väike (0,81 % kogu avalike teenistujate arvust).

6.1.2. Sihtrühmale avalduva mõju kirjeldus ja järeldus selle olulisuse kohta

Valveaja lisatasustamisel on mõju töökorraldusele kaudne. Töökorraldus tööprotsessi poolest ei muutu, küll aga võimaldaks muudatus eelduslikult senisest rohkem teostada menetlusseadustikes sätestatud olukordades töövälisel ajal kiireloomulisi menetlustoiminguid,

et tagada parem menetluse kvaliteet ning kiirendada asjade läbivaatamist (loetelu toodud seletuskirjas eelnõu punkti 1 käsitlevas osas). Muudatusega kaasnevad mõjud ei ole kohtusüsteemi tasandil olulised, kuivõrd puudutavad vaid väikest osa kohtunikest (kõik toimingud kohtumenetluses ei ole kiireloomulised). Seega muudatusega kaasnevad mõjud on küll pigem positiivsed, kuid ei ole sihtrühma tasandil olulised.

Seoses KS § 125¹ lõike 6 kehtetuks tunnistamisega on kohtujuristide seisukohast mõju ulatus ja sagedus väike. Muudatus ei too kaasa muudatusi töökorralduses, mistõttu puudub vajadus muudatusega kohanemiseks suunatud tegevuse järele. Arvestades, et palkade muutmine toimub üldjuhul mitte sagedamini kui kord aastas ning palkasid üldjuhul ei vähendata, siis muudatusega kohanemisel raskusi ei teki, sest muudatused ei tule järsku, vaid ilmnevad pigem aja jooksul. Negatiivse mõjuna võib näha riski, et aja möödudes osade kohtujuristide palk kaotab turul konkurentsivõime ja nimetatud ametikoht ei ole tööturul juristiharidusega tööotsijale atraktiivne. Muudatuse tõttu ei nähta ette kohest mõju, kuivõrd selle tõttu kohtujuristide koheselt töötasu ei vähene ega ei suurene. Muudatus võtab kohtujuristidelt seaduses antud garantii, et kohtuniku töötasu kasvades tõstetakse ka kohtujuristi töötasu.

Kui käesoleval ajal on miinimumtasust suurema töötasu maksmine kohtujuristile rahaliste vahendite nappuse tõttu erand, siis edaspidi automaatset töötasu tõusu ei toimu ja töötasu tõstmine sõltub kohtu eelarvelistest võimalustest ja kohtujuristi kokkuleppesest tööandjaga.

6.2. Mõju kohtumenetlusega seotud isikute suhtes

6.2.1. Sihtrühm

Füüsilised ja juriidilised isikud, kes osalevad kohtumenetluses. Sihtrühma kuuluvad kõik isikud, kellel on kokkupuude kohtumenetlusega või kes osalevad kohtumenetluses. 2016. a oli kohtute infosüsteemi andmetele tuginedes selliseid isikuid 217 506 (kellest 201 534 olid füüsilised isikud ja 15 972 juriidilised isikud)¹. 31. detsembri 2014. a seisuga oli Eestis ca 1 300 000 püsielanikku. Eesti püsielanikest moodustavad menetlusosalised 15,5%. 2015. a oli äriregistri, sihtasutuste ja mittetulundusühingute registri järgi tegutsevaid juriidilisi isikuid 231 000, seega ligikaudu 7% juriidilistest isikutest oli 2016. a kokkupuude kohtumenetlusega.²

6.2.2. Avalduv mõju

Seoses kohtunike valveaja lisatasustamisega teostatakse eelduslikult menetlusseadustikes sätestatud olukordades töövälisel ajal kiireloomulisi menetlustoiminguid senisest enam motiveerituna, mis võiks eelduslikult tagada parema menetluse kvaliteedi ning asjade

---

¹ Menetlusosalisena on arvestatud kõik juriidilised ja füüsilised isikud, kellel on olnud vähemalt ühekordne kokkupuude kohtumenetlusega aastal 2016 ning kes on menetlusosalised ja kohtumenetluse pooled menetlusseadustike tähenduses (KrMS § 16 lg 2, § 17 lg 1; TsMS § 198 lg 1 ja lg 2, § 205 lg 1; HKMS § 15 lg 1; VTMS § 16, 17) ning isikud, kes on osalenud kohtumenetluses seoses pankrotihalduri kutsetegevusega (PankrS § 54).

² Juriidiliste isikute hulka ei ole arvestatud riigiasutusi ja välismaa äriühinguid, kuid nende lisandumisel on lisanduv arv vähene arvestades üldkogumit.

läbivaatamise kiiruse. Menetlusosaliste suhtes on see käsitletav väheolulise positiivse kaudse mõjuna.

Majanduslik mõju menetlusosalistele puudub, muudatused ei too kaasa kohtumenetluse kulude kasvu ega vähenemist. Seega menetlusosalistele on muudatuste näol tegemist väheolulise ja pigem positiivse mõjuga.

Seoses KS § 125¹ lõike 6 kehtetuks tunnistamisega mõju menetlusosalistele puudub.

6.3 Muudatuste koondmõju ettevõtete ja/või kodanike halduskoormusele

Planeeritavad muudatused füüsiliste ja juriidiliste isikute senist halduskoormust ei mõjuta.

7. SEADUSE RAKENDAMISEGA SEOTUD RIIGI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE TEGEVUSED, EELDATAVAD KULUD JA TULUD

Arvestades, et kohtunikule makstakse valveaja ühe tunni eest lisatasu 10% kohtuniku tunnipalgast ning valveaja tunnitasu arvestamisel ametipalgast lähtutakse 168 töötunnist kuus, siis valveaja brutolisatasuks kujuneb tunnis 2,2 eurot (esimese astme kohtuniku brutotunnipalk on 22 eurot).³ Arvestades, et valveaega tasustatakse riigipühadel ja nädalavahetustel ning aastas on u 106 vaba päeva,⁴ ning valves võib kohtutes samal ajal kokku olla kuni 20 kohtunikku, siis valveaja lisatasustamiseks kulub 2018. aasta näitel u 171 812 eurot.⁵

Seega kohtunike valveaja lisatasustamise võimaldamiseks tuleb kohtute eelarves kohtunike tööjõukulude arvestamise alusena lisada ka seadusemuudatustega kaasnev ja näha ette selleks vastavad vahendid.

Seoses KS § 125¹ lõike 6 kehtetuks tunnistamisega kohtujuristi töötasu automaatselt ei tõuse ning töötasu tõstmine sõltub kohtu eelarvelistest võimalustest ja kohtujuristi kokkuleppest tööandjaga. Muudatuse tulemusel ei pea esimese astme kohtunike palga tõstmisel arvestama ka kohtujuristide palga tõstmise kohustusega.

8. RAKENDUSAKTID

---

³ Kuivõrd kõrgemate riigiteenijate kõrgeim palgamäär on 5200 eurot (ja seda indekseeritakse iga-aastaselt ja esimese astme kohtuniku palk moodustab sellest 65%, siis on 2018.aastal esimese astme kohtuniku brutopalgaks 3699 eurot (vastavalt 09.10.2018. a kehtivale kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seadusele).

⁴ Arvestades, et 2018. a oli keskmiselt 21,17 tööpäeva kuus, mis teeb 254 tööpäeva aastas ning seega aasta keskmine vabade päevade arv on 2018. a 106.

⁵ Arvestades, et aastas tuleb ühele valves olnud kohtunikule maksta lisatasu (106 x 24 x 2,2) 5596,8 eurot (bruto), mille kulu koos tööjõumaksudega on 7488,5 eurot. Valveaja lisatasu maksmise kulu arvestatuna 20 samal ajal valves oleva kohtunikuga on 149 770,4 eurot. Kuivõrd nädalavahetuse valveaeg algab eelmise tööpäeva lõpust, siis tuleb siia lisada veel 6 tundi iga nädalavahetuse (52) iga valves oleva kohtuniku kohta, mis teeb 7488 valvetundi, mille maksumus 2018 a näitel on 16 474 eurot, koos tööjõumaksudega 22 042 eurot, kokku 149770 + 22 042 eurot = 171 812 eurot. Kuivõrd ka mõned riigipühad ei lange nädalavahetusele, siis võib siia lisanduda sõltuvalt kalendriaastast riigipühale eelneva tööpäeva lõpust kuni riigipüha alguseni kuluva valveaja lisatasu, kuid eelduslikult ei ole igal riigipühal valves lubatud maksimumarv kohtunikke igas kohtus.

Seadusemuudatustega rakendamiseks peab valvkonna eest vastutav minister kehtestama kooskõlastatult kohtute haldamise nõukojaga valveaja eest makstava lisatasu arvestamise korra ja valveaja eest lisatasu maksmiseks ettenähtud kohtunike arvu. Seletuskirjale on lisatud määruse eelnõu kavand (seletuskirja lisa 1).

9. SEADUSE JÕUSTUMINE

Seadus jõustub 01.01.2020, kuivõrd rahaliste vahendite puudumise tõttu ei ole võimalik seaduse varasem jõustumine.

10. EELNÕU KOOSKÕLASTAMINE, HUVIRÜHMADE KAASAMINE JA AVALIK KONSULTATSIOON

Valveaja lisatasu regulatsiooni kavandit on arutatud kohtute haldamise nõukoja 02.03.2018 korralisel istungil ja kohtute haldamise nõukoja 30.10.-1.11.2018 toimunud elektrooniliselt istungil. Regulatsioon on leidnud toetust (KHN 30.10-1.11.2018 istungi protokoll lisatud seletuskirjale)

Kohtujuristide palkade osas kavandatavat muudatust on arutatud kohtute haldamise nõukoja erakorralisel elektroonilisel istungil vahemikus 10.10.2018–17.10.2018, nõukoda ei toeta muudatust (KHN istungi 10.10.2018–17.10.2018 protokoll lisatud seletuskirjale). Kohtujuristid ei toeta samuti muudatust. Kohtujuristide esindajad on saatnud asenduskohtuniku eelnõu (713 SE) osas Riigikogu põhiseaduskomisjonile pöördumise palvega jätta eelnõust välja punkt, millega kuulutatakse kehtetuks kohtute seaduse § 125¹ lõige 6, kuivõrd kohtujuristide palga lahti sidumine kohtunike palgast mõjutaks negatiivselt kohtusüsteemi arengut.

Algatab Vabariigi Valitsus ..... 2018. a.

(allkirjastatud digitaalselt)

Urmas Reinsalu
Justiitsminister